

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

3-2024

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

H.M.Abdunazarov, M.H.Umarova	
Surxondaryo viloyati o'simliklar olamining geografik tarqalishi.....	272
A.K.Ergashev	
Avstraliya materigi yer usti suvlari tarqalishining hududiy xususiyatlari (daryolar misolida).....	277
R.T.Pirnazarov, S.I.Ussonova	
O'zbekiston va unga tutash tog'li hududlardagi to'g'onli ko'llar, ularning tadqiq etilishi va ular bilan bog'liq muammolarning keskinlashuvi.....	282

ILMIY AXBOROT

D.I.Ibragimova	
Isajon Sultonning tarixiy hikoyalarida mavzu va g'oya.....	290
Sh.A.Yuldashev, S.Muhammadjonova	
Optoelektronikada qo'llash uchun optronlar yaratish.....	293
A.A.Ergashev	
Nota muharriri finale-2003 ning amaliyotda qo'llanishi.....	298
I.Rustamov	
Yangi O'zbekistonda yaratilayotgan doira darsliklari va ularning ta'lim samaradorligini oshirishdagi roli.....	302
M.Nasritdinova	
Yangi O'zbekiston yoshlarining ma'naviy-axloqiy-estetik dunyoqarashini yuksaltirishda musiqa san'atining o'рни.....	306
M.V.Nasridinov	
Ingliz va o'zbek tillarida "Maqsad" konseptining morfologik sathlararo verbalizatorlari struktural-semantik turlari maydoni.....	310
G.O.Shaxbazova	
Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarini tayyorlash tizimini modernizatsiyalashning ijtimoiy-pedagogik zarurati.....	315
N.N.Norxo'jayeva	
Oliy texnik ta'lim muassasalari talabalarining kreativ-grafik kompetentligini rivojlantirish komponentlari va kriteriyalarining pedagogik mazmuni.....	318
D.R.Ismoilova	
Ingliz va o'zbek tillaridagi "Jinoyat" semantik maydoni.....	322
D.B.Toshpo'latova	
Malakaviy amaliyot vositasida talabalarni amaliy pedagogik va boshqaruv faoliyatiga tayyorlashga innovatsion yondashuv.....	326
M.Ф.Рахмоналиева	
Медиаобразование и медиакомпетентность в современном социокультурном контексте в преподавании английского языка для студентов технического института.....	332
M.F.Adasheva	
Pedagogik amaliyot jarayonida bo'lajak tarbiyachilarda kasbiy o'z-o'zini rivojlantirish pedagogik muammo sifatida.....	336
U.Q.Maqsudov, M.O.Yuldasheva	
O'qish savodxonligining asosiy tushunchalari va bolalar rivojlanishidagi roli.....	340
M.A.Abdujalilova	
Brief theoretical and historical roots of lingo-culture science. Lingo-cultural brief analysis of household items lexemes.....	348
U.T.Isakov	
O'zbek musiqa madaniyatini tadqiq etishning nazariy-metodologik asoslari.....	351
U.U.Xolova	
Abu Ali Ibn Sino va tasavvuf.....	356
T.Q.Jabborxonov, F.Sh.G'aprov, A.F.Raxmataliyev, Z.O.Yusupov	
O'rta Osiyoda tarqalgan Inula L. Turkumiga mansub turlarning ekologik mintaqalarda tarqalish tahlillari.....	360
Y.Y.Turakulov	
Pedagoglar kasbiy faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalarning imkoniyatlari.....	366

UO'K: 371.13:37.02

PEDAGOGIK AMALIYOT JARAYONIDA BO'LAJAK TARBIYACHILARDA KASBIY O'Z O'ZINI RIVOJLANTIRISH PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA**ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ САМОРАЗВИТИЕ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ В ПРОЦЕССЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПРАКТИКИ КАК ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА****PROFESSIONAL SELF-DEVELOPMENT OF FUTURE TEACHERS IN THE PROCESS OF PEDAGOGICAL PRACTICE AS A PEDAGOGICAL PROBLEM****Adasheva Matluba Fazliddin qizi**

Namangan davlat universiteti tayanch doktoranti

Annotatsiya

Ushbu maqolada oliy ta'lim muassasalarining maktabgacha ta'lim yo'nalishida tahsil olayotgan talabalarning pedagogik amaliyot jarayonida kasbiy jihatdan o'z o'zini rivojlantirish malakalarining o'ziga xos xususiyatlari to'g'risida so'z yuritilgan. Bu esa o'z navbatida ushbu soha rivojida muhim ahamiyat kasb etadi. Bunda asosan ta'lim tizimiga ilmfandagi yangiliklarni joriy etish asosida maqsadli innovatsiyalarni ishlab chiqish, yuqori salohiyatli kadrlar tayyorlash samarasini oshirish, talaba yoshlarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash bugungi kunning dolzarb muammosi sifatida qaralgan.

Аннотация

В данной статье рассматриваются об особенностях профессионального саморазвития умений студентов, обучающихся в дошкольных образовательных учреждениях высших учебных заведений, в процессе педагогической практики. Это в свою очередь, имеет большое значение в развитии данной области. Развитие целевых инноваций, основанных на внедрении инноваций науки в систему образования, повышении эффективности подготовки высокопотенциальных кадров, всесторонней поддержке студентов и молодежи, рассматривается как актуальная проблема современности.

Abstract

This article discusses the specific characteristics of professional self-development skills of students studying in preschool education of higher educational institutions in the process of pedagogical practice. This, in turn, is of great importance in the development of this field. Development of targeted innovations based on the introduction of scientific innovations into the education system, increasing the effectiveness of training high-potential personnel, comprehensive support of students and young people are considered as urgent problems of today.

Kalit so'zlar: bo'lajak tarbiyachi, kasbiy o'z o'zini rivojlantirish, pedagogik faoliyat, pedagogik amaliyot, kasbiy ko'nikma va malaka, tarbiyalanuvchi, tarbiyachilik faoliyati, kasbiy faoliyat, bo'lajak tarbiyachi, oliy ta'lim.

Ключевые слова: будущий педагог, профессиональное саморазвитие, педагогическая деятельность, педагогическая практика, профессиональные навыки и квалификация, студент, учебная деятельность, профессиональная деятельность, будущий педагог, высшее образование.

Key words: future educator, professional self-development, pedagogical activity, pedagogical practice, professional skills and qualifications, student, educational activity, professional activity, future educator, higher education.

KIRISH

Mamlakatimizda oliy ta'limni tizimli isloh qilishning ustuvor yo'nalishlarini belgilash, zamonaviy bilim va yuksak ma'naviy-axloqiy fazilatlariga ega, mustaqil fikrlaydigan yuqori malakali kadrlar tayyorlash jarayonini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarish, oliy ta'limni modernizatsiya qilish, ilg'or ta'lim texnologiyalariga asoslangan holda ijtimoiy soha va iqtisodiyot tarmoqlarini rivojlantirish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish Konsepsiyasini qabul qilindi[1].

Konsepsiyada oliy ta'lim tizimi oldiga ishlab chiqarish korxonalarida dars mashg'ulotlari va talabalar amaliyotini samarali tashkil etish tartibini takomillashtirish, bunda amaliy ko'nikmalarni tasdiqlovchi sertifikatlar berish tizimini joriy etish masalasining qo'yilganligi bugungi global jamiyatning zamonaviy talablari nuqtai nazaridan bo'lajak tarbiyachilarning faoliyati nafaqat yuksak

ILMIY AXBOROT

darajadagi malakalar bilan, balki axloq-odob normalari, tarbiyalanuvchilar bilan munosabatda bo'lishga tayyorligi, ta'limning sifati va samaradorligini oshirish uchun bo'lajak tarbiyachilarning amaliyot jarayonida kasbiy o'z o'zini rivojlantirishning dolzarbligini belgilaydi.

O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunining 35-moddasida "O'quv rejasida, qoida tariqasida, ta'lim jarayonining jadvali, o'qitishning boshlanishi, muddati va davriyligi, o'quv yillari, choraklar, semestrlar, amaliyot, ta'tillar hamda attestatsiya, ajratilgan haftalar soni, o'rganiladigan fanlar (modullar) va ularga ajratilgan soatlar (kreditlar) hamda boshqa zarur parametrlar aks ettiriladi.[2]

Mazkur qonunning professional va oliy ta'lim, kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirishga doir o'quv rejalarda ta'lim oluvchilar uchun amaliyot o'tash nazarda tutiladi.

Ta'lim oluvchilarning amaliyotni o'tash tartibi va uni tashkil etish ta'lim sohasidagi vakolatli davlat boshqaruvi organlari tomonidan belgilanadi". deyilgan. Ta'lim oluvchilar kasbiy ko'nikma va malakalarni mukammal egallab borishlari uchun o'quv rejalarni bajarishlari va ma'lum bir fanlarning o'quv dasturlarida keltirib o'tilgan o'quv va ishlab chiqarish amaliyotlarini tegishli tashkilotlarda amalga oshirishlari maqsadga muvofiqdir.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 21-iyundagi "Pedagogik ta'lim sifatini oshirish va pedagog kadrlar tayyorlovchi oliy ta'lim muassasalari faoliyatini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qaroriga[3] muvofiq 2022-2023-o'quv yilidan boshlab pedagog kadrlar tayyorlovchi oliy ta'lim muassasalari kunduzgi ta'lim shaklida tahsil olayotgan 2-4-bosqich talabalari uchun haftalik o'quv mashg'ulotlari "4+2" tartibida, shu jumladan darslarning 4 kuni oliy ta'lim muassasasida, 2 kuni maktabgacha va umumiy o'rta ta'lim muassasalarida amaliyot o'tash tartibida olib borilishini ta'minlash to'g'risida so'z yuritilgan. Bo'lajak tarbiyachilarda kasbiy o'z o'zini rivojlantirish orqali kasb tayyorgarligiga erishishda pedagogik amaliyotning ahamiyati katta hisoblanib, amaliyot jarayonida bo'lajak kadrlar maktabgacha ta'lim tashkiloti pedagogik jamoasi bilan muloqot qilishni, kasbiy malakalarini oshirishni, tarbiyalanuvchilar bilan ishlash ko'nikmalariga ega bo'lishadi.

Ijtimoiy-iqtisodiy hayotning har bir sohasida faoliyat olib borayotgan kadrlarning o'ziga xos kasbiy bilimlar, qonun-qoidalarni anglashi va ularga rioya qilgan holda faoliyat olib borishni ta'minlashda bo'lajak kadrlarni kasbiy o'z o'zini rivojlantirishga tayyorlashga alohida ahamiyat berilishi kerakligini belgilaydi.

Pedagogik amaliyot bo'lajak tarbiyachilar tayyorlash tizimida muhim o'rin egallaydi. U talabalarning oliy ta'lim muassasalarida egallagan nazariy bilimlarini ularning kelajakda maktabgacha ta'lim tashkilotida amalga oshiradigan mustaqil faoliyati bilan birlashtiruvchi bo'g'indir. Shu munosabat bilan bu jarayonning samarali o'tishida talabalarda turli muammolar yuzaga keladi. Oliy ta'lim muassasasi talabalarining pedagogik amaliyot jarayonini muvaffaqiyatli amalga oshirishi va shu orqali kasbiy o'z o'zini rivojlantirishga erishish qator shart-sharoitlarga bog'liq. Bunda ularning oliy ta'limda o'qish mobaynida egallagan tayyorgarligi g'oyat muhim ahamiyat kasb etadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Turli davr olimlari, tadqiqotchilari tomonidan bo'lajak tarbiyachilarni kasbiy o'z o'zini rivojlantirishda turlicha qarashlar, yondashuvlar muhokama qilingan.

Uzluksiz ta'lim tizimi hamda maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyalanuvchilarini yurtning kelajagi sifatida tarbiyalash borasida pedagog olimlar O.Hasanboyeva, N.Muslimov, P.Po'latova, M.Yo'ldasheva, X.Abdukarimov, M.Mahkamova, B.Rahimovlar tomonidan bir qancha ilmiy izlanishlar olib borilgan, ilmiy asarlar yaratilgan. Ushbu asarlarga tayanib, bo'lajak tarbiyachilarni pedagogik amaliyot davrida kasbiy rivojlanishi muhim ahamiyatga ega ekanligini payqash mumkin.

M.Mahkamova pedagogik amaliyot mazmuniga alohida e'tibor berib, "Pedagogik amaliyot jarayonida talabalar xalqimizning milliy-ma'naviy merosidan, ulug' siymolarning muomala odobini shakllantirishga doir ta'limotlaridan va ilg'or zamonaviy tajribalardan foydalanishlari muhimdir"[4]. Bu berilgan ta'rifda pedagogik amaliyot jarayonida bo'lajak tarbiyachilar nafaqat kasbiy jihatdan, balki ma'naviy-ma'rifiy jihatdan ham o'z o'zini rivojlantirib borishliklari yuksak ahamiyatga ega ekanligini bildiradi.

E.F.Zeer shaxsni rivojlantiruvchi kasbiy rivojlanishning kontseptual qoidalarini shakllantirdi[5]. Ular orasida o'z-o'zini rivojlantirish jihatidan eng muhimlari sifatida quyidagilarni ajratib ko'rsatishimiz mumkin:

- 1) talabaniy shaxsiy va kasbiy rivojlanishi asosiy maqsad sifatida qaraladi;
- 2) talabaniy o'zi ham ta'limotni o'zi yaratadi;
- 3) ta'lim standartining mazmuni maqsadni emas, balki ta'lim vositasini tavsiflaydi;
- 4) o'qituvchilar va talabalarning hamkorligi kasbiy o'quv jarayonini to'liq tashkil etishning kalitidir.

Pedagogik-psixologik va metodik adabiyotlarni tahlil qilib ko'rilganda, bo'lajak pedagog tarbiyachilarni kasbiy faoliyatga tayyorlash masalalari yuzasidan pedagogik amaliyot modeli berilgan bo'lib, unda pedagogik amaliyot bosqichlari asoslangan va pedagogik amaliyotni tashkil etish mezonlari berilgan.[6] Bunga ko'ra malakaviy amaliyotni tashkil qilish mezonlari quyidagicha:

- malakaviy amaliyotni tarbiyalovchi xarakteri;
- malakaviy amaliyotni rivojlantiruvchi xarakteri;
- malakaviy amaliyotni mustahkamlash va rivojlantirish.

Pedagogik amaliyot jarayonida talabalar o'zlarining metodika, pedagogika, psixologiya, yosh psixologiya va fiziologiya kabi fundamental fanlardan olgan bilimlariga tayanib, tarbiyalanuvchilar bilan ularning individual va yosh xususiyatlarini inobatga olgan holda ta'lim va tarbiya ishlarini olib borishni o'rganishlari kerak. Bu yo'sinda talabalar amaliyotlarni tarbiyalanuvchilarning turli faoliyatlarini faollashtiruvchi xilma xil uslublarni metod va metodik uslublarni qo'llash bilan o'tkaziladigan turli tipdagi ta'limiy faoliyatlarga tayyorgarlik ko'rish bo'yicha zarur malakalarni egallashlari hamda o'z ustilarida ishlashlari muhim talablardandir.

Talaba amaliyotchilarning maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ma'lum yosh guruhi tarbiyachisining ishlarini bajarishga, shuningdek pedagogik jamoa va bolalar hamda yoshlar tashkilotlari bilan ishlashga, undan tashqari tarbiyalanuvchilar bilan yakka va ommaviy tarzda tarbiyaviy ishlar olib borishga o'rganishlari ham muhim vazifa sifatida e'tibordan chetda qolmasligi kerak. Bu vazifani bajarish bo'lajak tarbiyachilardan yuqori g'oyaviy va kasbiy tayyorgarlikni hamda yosh avlodni har tomonlama tarbiyalashning nazariy metodikasini bilishni va tegishli tarbiyaviy va o'quv ko'nikma hamda malakalarga ega bo'lishni talab qiladi. Bunga esa doimiy ravishda o'z o'zini rivojlantirib borish orqali erishish mumkin.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Ma'lumki, bo'lajak maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilarini kasbiy jihatdan o'z o'zini rivojlantirishda pedagogik amaliyotni turli yondashuvlarga tayanib, bir butunlikda tashkil etilsa samarali natijaga erishish mumkin bo'ladi. Ya'ni kasbga yo'naltirish, shu kasbga nisbatan layoqati borlarni tanlash va kasbga tayyorlash borasida tashkil etiladigan pedagogik amaliyot borasidagi barcha ishlarni uzviy bog'liq holda amalga oshirilsa va shu chora-tadbirlarning har biri pog'onama pog'ona talaba yoshlarni ta'lim-tarbiya jarayonini mohirona, ya'ni zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida tashkillashtirilishiga erishilsagina, u bir butun sistema sifatida natijaga erishadi.

Zamon talablariga har jihatdan javob beradigan tarbiyachini tayyorlash uchun nafaqat umumiy madaniy va kasbiy malakalarni shakllantirish, balki oliy ta'limda o'qish paytida, shuningdek pedagogik amaliyot davrida ham kasbiy pedagogik malakalarini o'z o'zini rivojlantirish orqali takomillashtirish uchun sharoit yaratish ustida ishlash kerak.

Ular quyidagi shartlar bajarilganda amalga oshishi mumkin:

1. Ta'lim jarayonini faqat bo'lajak tarbiyachilarning o'quv jarayonining barcha ishtirokchilarining uyg'un munosabatlari doirasida qurish;
2. bo'lajak tarbiyachilarda qadriyat yo'nalishlarini shakllantirishga, shuningdek yaratilgan qadriyat pozitsiyalariga mas'uliyatli munosabatni shakllantirishga katta e'tibor bering;
3. o'quv jarayonidagi ma'muriy uslubdan voz kechish, bo'lajak tarbiyachilarga ijodiy salohiyatini, shaxsiy tashabbusini ro'yobga chiqarish uchun maksimal erkinlik berilishi;
4. bo'lajak tarbiyachilarda ularning rivojlanishiga mas'uliyatli munosabatni shakllantirish, bu kasbiy rivojlanishning eng muhim omili – muvaffaqiyat hisoblanadi.

XULOSA

ILMIY AXBOROT

Bugungi kunda ma'naviy yetuk va yuksak salohiyatli tarbiyachilarni tayyorlash davlat siyosati darajasidagi muammo ekanligi, bunda bo'lajak maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilarini kasbiy faoliyatga tayyorlash muhim ahamiyat kasb etishi, bu jarayonni amalga oshirishda pedagogik amaliyotga jiddiy e'tibor berish zarurligi ma'lum bo'ldi.

Bu esa bo'lajak tarbiyachilarning kasbiy malakalarini oshirishlarida pedagogik amaliyotning o'rni beqiyos ekanligini ko'rsatadi. Har bir pedogog qanday qobilyatlarga ega bo'lishi va gnostik malakalar, konstruktiv malakalar, kommunikativlik, tashkilotchilik malakalarni egallashda pedagogik amaliyot jarayonida muhim ahamiyatga ega. Albatta shuni ham aytish zarurki, talabalarning o'quv davri mobaynida egallagan kasbiy ko'nikma va malakalarini amaliyotda qo'llash uchun hamda shaxsiy va kasbiy o'z o'zini rivojlantirish uchun ham eng qulay fursat aynan shu pedagogik amaliyot jarayoni hisoblanadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish Konsepsiyasi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 08.10.2019 yil. PF-5847-son
2. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi O'RQ-637. 2020-yil 23-sentabr.
3. Mirziyoyev Sh.M. 2022-yil 21-iyundagi "Pedagogik ta'lim sifatini oshirish va pedagog kadrlar tayyorlovchi oliy ta'lim muassasalari faoliyatini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ 289-sonli Qarori.
4. Mahkamova M. Qadriyat va tarbiya. Ilmiy to'plam. T.1992. 15 bet.
5. Зеер Э.Ф. Личностно-развивающие технологии начального профессионального образования. М.:Академия, 2010.176 с.
6. Qodirova Z.S. Zamonaviy yondashuvlar asosida bo'lajak tarbiyachilarni kasbiy faoliyatga tayyorlash. Scientific Bulletin of NamSU-Научный вестник НамГУ-NamDU ilmiy axborotnomasi-2023-yil_7-son. 830-833.